

Kasvillisuusselvitys Tuusulan Urheilupuistossa vuonna 2018

Elina Manninen

Kasvillisuus selvitys Tuusulan Urheilupuistossa vuonna 2018

Elina Manninen

Sisällys

1. Johdanto	1
2. Tulokset	4
2.1. Selvitysalueen yleiskuvaus	4
3. Suositukset	6
4. Kirjallisuus	8
Liite 1. Menetelmäkuvaus	10
Liite 2. Kuvia selvitysalueelta	12

1. Johdanto

Faunatica Oy teki kesällä 2018 Tuusulan kunnan kaavoitusyksikön toimeksiannosta asemakaavatasoisen kasvillisuus selvityksen Tuusulan Urheilupuiston alueella. Selvitysalueen pinta-ala on 12,9 ha, ja sen sijainti ja rajaus on esitetty kuvassa 1.

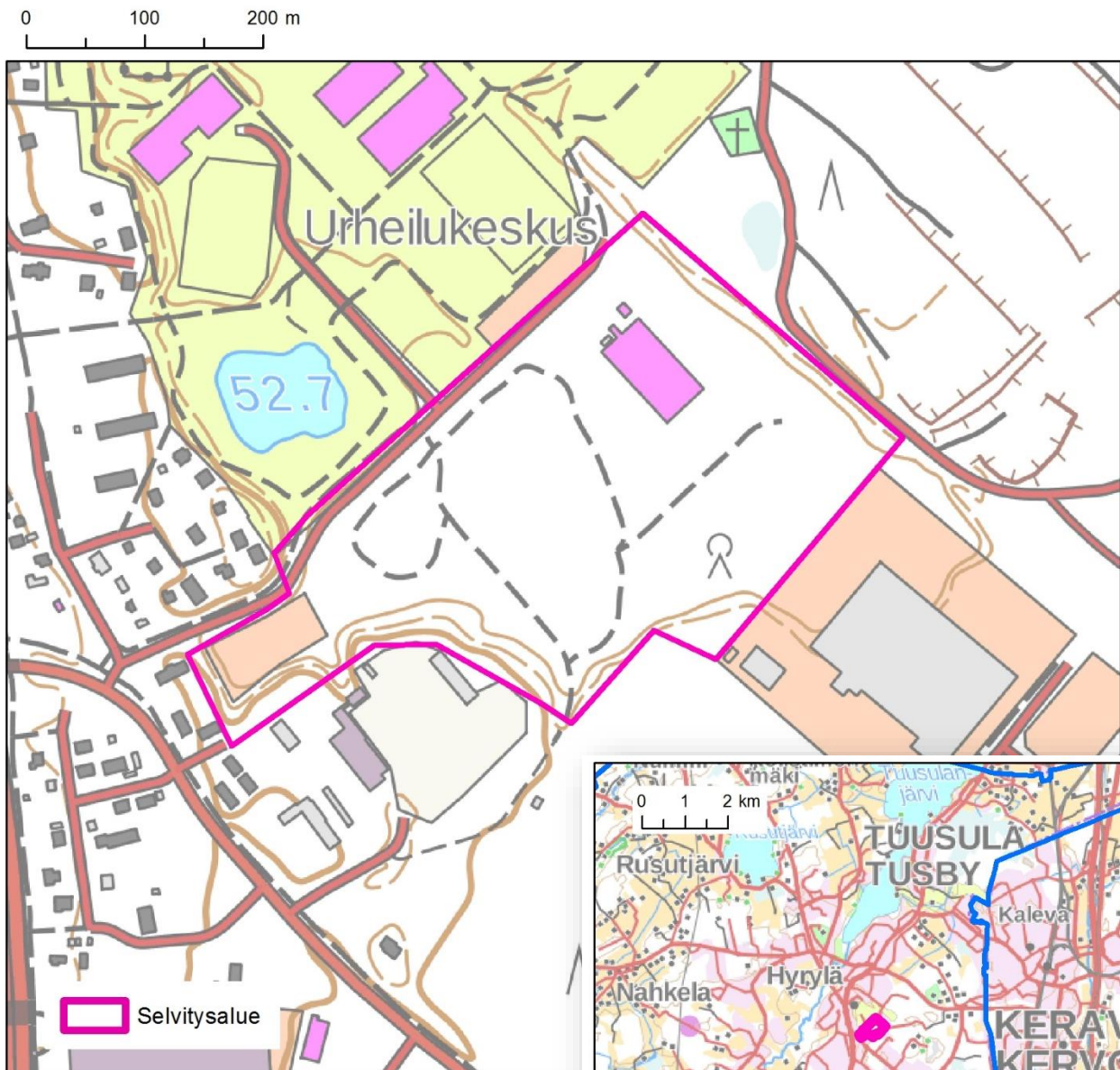
Tavoitteena oli kartoittaa alueelta seuraavien putkilokasvilajien esiintymistä:

- Valtakunnallisesti uhanalaiset ja silmälläpidettävät,
- Alueellisesti uhanalaiset,
- Rauhoitetut ja
- Luontodirektiivin liitteen IV(b) lajit sekä
- Muut harvinaiset tai luontoarvoja osoittavat putkilokasvilajit.

Lisäksi kartoitettiin haitallisten vieraskasvilajien esiintymistä.

Työn tilaajan antamien ennakkotietojen mukaan lähistöllä on tavattu kelta- ja musta-apilaa (*Trifolium aureum*, *T. spadicum*). Molemmat ovat silmälläpidettäviä (NT) lajeja, jälkimmäinen myös alueellisesti uhanalainen (RT).

Ennakkoon odotettiin, että selvitysalueella voisi kasvaa paahdealueiden kasveja kuten kangasajuruohoa (*Thymus serpyllum*), kissankäpälää (*Antennaria dioica*), masmaloa (*Anthyllis vulneraria*) ja keltamaitetta (*Lotus corniculatus*). Paahteiset ympäristöt ja samalla niihin sopeutuneet eliöt ovat vähentyneet kaikkialla maassamme umpeenkasvun, rehevöitymisen ja rakentamisen vuoksi. Luontaisia paahdeympäristöjä, kuten harjurinteitä ja ketoja, voivat korvata ihmisen muokkaamat ympäristöt, esimerkiksi juuri selvitysalueen kaltaiset entiset soranottoalueet.

Kuva 1. Selvitysalue.

2. Tulokset

2.1. Selvitysalueen yleiskuvaus

Selvitysalue on osa Hyrylänharjua. Soranotto on muovannut aluetta, joka on pääosin tasaista paahteista ja avointa sorakenttää. Nykyisin pääosan alueesta kattaa frisbeegolfrata. Alueen lounaisosassa on teollisuusalueen paikoitusalue ja koillisosassa Tuusulan jalkapallohalli. Jyrkkiä harjurinteitä on selvitysalueen etelä- ja koillisosissa. Rinteillä kasvaa osin harvaa, osin hyvin tiheää nuorta mäntyä ja koivua.

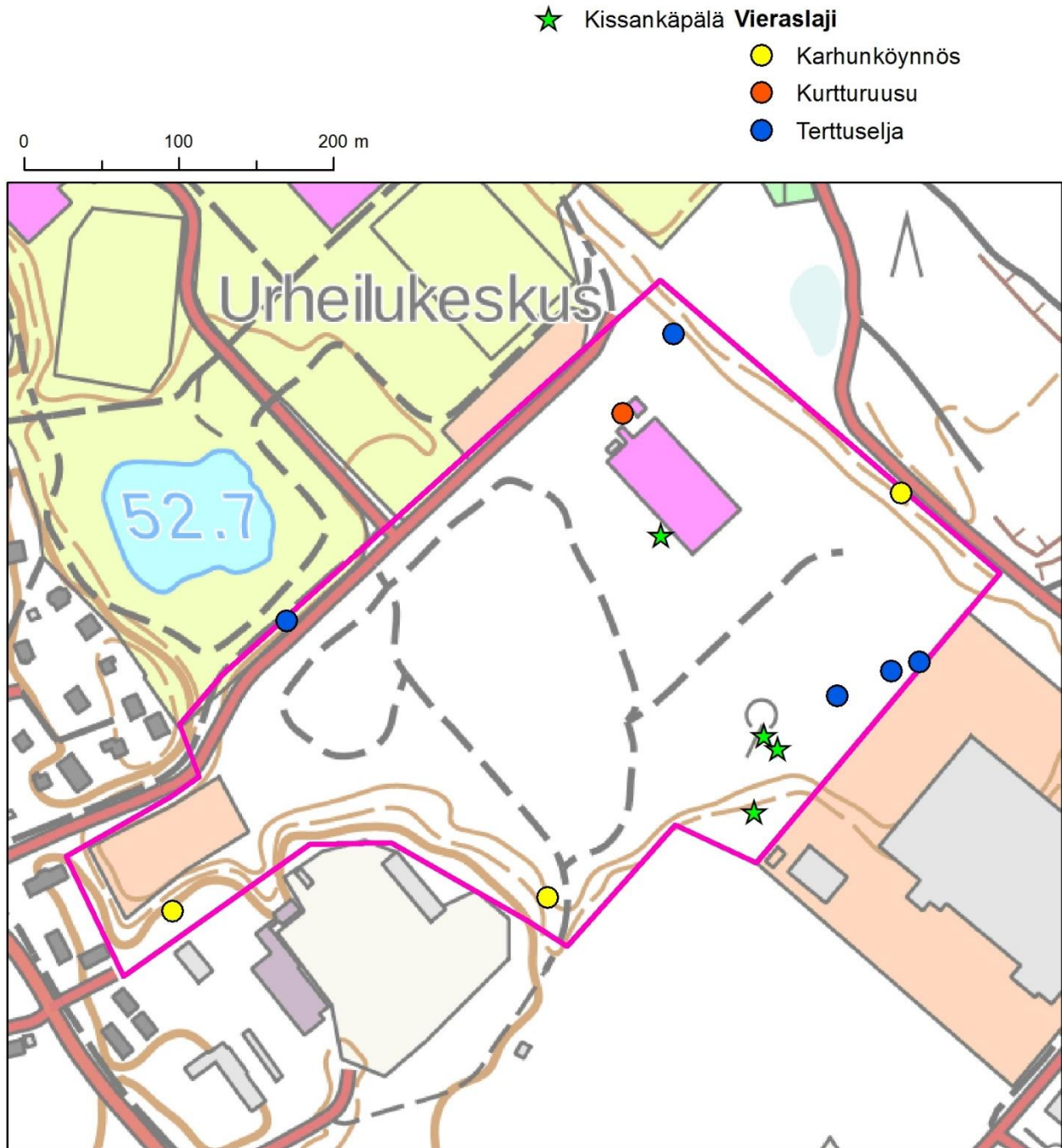
Selvitysalueen kasvilajisto on tyypillistä kaupunkien joutomaille. Runsaita lajeja ovat mm. siankärämö (*Achillea millefolium*), komealupiini (*Lupinus polyphyllus*), syysmaitiainen (*Scorzoneroïdes autumnalis*), maitohorsma (*Chamaenerion angustifolium*), nurmirölli (*Agrostis capillaris*), valkoapila (*Trifolium repens*), ahosuolaheinä (*Rumex acetosella*), pujo (*Artemisia vulgaris*), niittynurmikka (*Poa pratensis*), pietaryrtti (*Tanacetum vulgare*) ja piharatamo (*Plantago major*).

2.2. Tulokset

Selvitysalueella ei tavattu musta- tai kelta-apilaa.

Huomionarvoisista kasvilajeista selvitysalueella tavattiin useita silmälläpidettävän (NT) kissankäpälän kasvustoja (kuva 2 ja 3). Muita paahtealueille ja/tai harjuille tyypillisiä kasveja alueella ovat keltamaite, karvaskallioinen (*Erigeron acris*), voikeltanot (*Pilosella* spp.) ja sianpuolukka (*Arctostaphylos uva-ursi*).

Selvitysalueella on useita haitallisten vieraskasvilajien kasvustoja. Komealupiini on alueen yleisimpiä kasveja, eikä esiintymiä niiden suuren määrän vuoksi ole merkitty karttaan. Muiden vieraslajien esiintymät on merkitty kuvaan 2.

Kuva 2. Selvitysalueella havaitut huomionarvoisen kasvilajin, kissankäpälen (NT), kasvupaikat ja haitallisten vieraskasvilajien esiintymät. Haitallisista vieraslajeista lisäksi komealupiini on alueella hyvin runsas.

Kuva 3. Kissankäpäläkasvusto selvitysalueella.

3. Suositukset

Suosittellemme, että kissankäpälän esiintymät säästetään, mikäli siitä ei koidu kohtuutonta haittaa maankäytön suunnittelulle. Vaikka kissankäpälä on vähentynyt Etelä-Suomessa, se ei ainakaan vielä ole erityisen harvinainen laji. Laji menestyy alueella edelleen, mikäli sille on tarjolla avoimia ja paahteisia kasvupaikkoja.

Selvitysalue voisi tarjota elinympäristöjä monille harvinaisillekin paahtealueiden kasveille ja hyönteisille, sillä alue säilynee jatkossakin pääosin avoimena ja paahteisena. Monelle uhanalaiselle lajille tärkeää on paahtealueen ajallinen jatkumo, joko niin että sama kohde pysyy suhteellisen pitkään paahtealueena tai saman alueen sisälle syntyy uusia paahtekohteita sitä mukaan kuin vanhat umpeutuvat (From 2005). Käytöstä poistuneiden soranottoalueiden luonnon monimuotoisuuden huomioon ottavista jälkihoitotoimista on kokemusta esimerkiksi Hyvinkään Suomiehessä. Alueella on mm. kylvetty keto- ja niittykasvien siemeniä ja torjuttu komealupiinia (Pylkkö 2014).

Haitallisten vieraslajien leviämistä selvitysalueella tulee mahdollisuuksien mukaan torjua. Komealupiinin voittokulkua on lähes mahdotonta enää estää. Korkeintaan sen leviämistä voidaan hidastaa. Lupiinia kannattaa torjua etenkin vielä avoimina pysyneillä alueilla, joilla kasvaa kissankäpälää ja muita paahdepaikoille tyypillisiä lajeja. Myös karhunköynnöksen (*Calystegia sepium*) hävittäminen on hyvin vaikeaa. Torjuntatoimet kannattaa aloittaa katkomalla köynnösten varret tyvestä. Köynnösten kuivuttua niitä on helpompi purkaa pois muun kasvillisuuden seasta. Karhunköynnöksen juurakoita voi yrittää kitkeä ja kaivaa pois maasta. Yksittäisinä pensaina kasvavasta terttuseljasta (*Sambucus racemosa*) ei ole suurempaa haittaa muulle luonnolle, mutta niiden marjat leviävät lintujen mukana helposti kauaskin emokasvista, minkä vuoksi pensaita kannattaa poistaa luonnonhoitotoimien yhteydessä. Kurtturuusu (*Rosa rugosa*) on haitallisin meren rannoilla, mutta pensaita kannattaa poistaa muualtakin luonnonhoitotoimien yhteydessä (Vieraslajiportaali 2018).

4. Kirjallisuus

- Air-Ix ympäristö 2006: Sulan osayleiskaavan ja varuskunta-alueen osayleiskaavan itäisen osan luonto- ja maisemaselvitys.
- From, S. (toim.) 2005: Paahdeympäristöjen ekologia ja uhanalaiset lajit. – Suomen ympäristö 774. Suomen ympäristökeskus, Helsinki.
- Huttunen, A. & Pahtamaa, T. 2002: Luontoselvitykset yleis- ja asemakaavoissa. – Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen moniste 24.
- Hämet-Ahti, L., Suominen, J., Ulvinen, T. & Uotila, P. (toim.) 1998: Retkeilykasvio. – Luonnontieteellinen keskusmuseo, Kasvimuseo, Helsinki. 4. täysin uudistettu painos.
- Kempainen, E. 2013: Kiireellisesti suojeltavat lajit. – Internet-sivut: <http://www.ymparisto.fi/download/noname/%7B3AB3CDC7-EBF3-437F-A85A-D5423E52A274%7D/59618>. – Käytetty 9.1.2019.
- Kempainen, R. 2017: Perinnemaisemien inventointiohje. – Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen raportteja 25 | 2017.
- Lampinen, R. & Lahti, T. 2018: Kasviatlas 2017. -- Helsingin Yliopisto, Luonnontieteellinen keskusmuseo, Helsinki. Levinneisyyskartat osoitteessa <http://koivu.luomus.fi/kasviatlas>
- Luonnonsuojeluasetus 1997/2005/2013: 14.2.1997 annettu luonnonsuojeluasetus (160/1997), 17.11.2005 annettu muutos (913/2005) ja 1.7.2013 alkaen voimassa oleva muutos (471/2013) [<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1997/19970160>; <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2005/20050913>, <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20130471>].
- Luonnonsuojelulaki 1996: 20.12.2006 annettu luonnonsuojelulaki (1096/1996) [<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1996/19961096>] ja luonnonsuojelulain perustelut (HE 79/1996) [<http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/1996/19960079>].
- Maa- ja metsätalousministeriö 2012: Kansallinen vieraslajistrategia. – Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki.
- Pylkkö, V. 2014: Maiseman kunnostaminen soranottoalueella – Yleissuunnitelma Hyvinkään Suomieheen. – Diplomityö. Arkkitehtuurin laitos, Aalto-yliopisto.
- Rassi, P., Alanen, A., Kanerva, T. & Mannerkoski, I. (toim.) 2001: Suomen lajien uhanalaisuus 2000. – Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus, Helsinki.
- Rassi, P., Hyvärinen, E., Juslén, A. & Mannerkoski, I. (toim.) 2010: Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2010. – Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus, Helsinki.
- Ryttäri, T., Kalliovirta, M. & Lampinen, R. (toim.). 2012: Suomen uhanalaiset kasvit. – Tammi, Helsinki.
- Suomen Lajitietokeskus 2018: Suomen Lajitietokeskus/FinBIF. <http://tun.fi/HBF.33309?locale=fi> (haettu 8.12.2018).

- Suomen ympäristökeskus 2017: Kansainväliset vastuulajit. – [http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Luonto/Lajit/Uhanalaiset_lajit/Kansainvaliset_vastuulajit] viitattu 1.12.2018.
- Söderman, T. 2003: Luontoselvitykset ja luontovaikutusten arviointi – kaavoituksessa, YVA-menettelyssä ja Natura-arvioinnissa. – Ympäristöopas 109, Suomen ympäristökeskus., Helsinki.
- Toivonen, H. & Leivo, A. 1993: Kasvillisuuskartoituksessa käytettävä kasvillisuus- ja kasvupaikkaluokitus: kokeiluversio. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja, Sarja A, nro 14.
- Vieraslajiportaali 2018: www.vieraslajit.fi.
- Ympäristöhallinto 2018a: Tiedot suojeleuohjelma-alueista, Natura-alueista, yksityismaiden ja valtion maiden luonnonsuojelualueista, arvokkaista kallioalueista, tuuli- ja rantakerrostumista sekä pohjavesialueista SYKEN Avoin tieto -tietopalvelussa. – Sähköinen ladattava paikkatietoaineisto. [http://www.syke.fi/fi-FI/Avoin_tieto/Paikkatietoaineistot; tiedot haettu 14.5.2018]
- Ympäristöhallinto 2018b: Hertta-tietojärjestelmä (Eliölajit-osio): Ympäristöhallinnon tiedot uhanalaisten, silmälläpidettävien, rauhoitettujen, luontodirektiivin lajien ja alueellisesti uhanalaisten lajien esiintymistä. – Sähköinen aineisto. [tiedot poimittu 29.5.2018 / Heidi Kaipainen-Väre]
- Ympäristöministeriö 2014a: Alueellisesti uhanalaisista lajeista. – Internet-sivut, [http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Luonto/Lajit/Uhanalaiset_lajit/Suomen_lajien_punainen_lista_2010/Alueellisesti_uhanalaisista_lajeista_a], viitattu 26.10.2018.
- Ympäristöministeriö 2014b: Kansainväliset vastuulajit. – Internet-sivut, [http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Luonto/Lajit/Uhanalaiset_lajit/Kansainvaliset_vastuulajit], viitattu 26.10.2018.
- Ympäristöministeriö 2015a: Luonto- ja lintudirektiivin lajit. – Internet-sivut, [http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Luonto/Lajit/Luonto_ja_lintudirektiivien_lajit], viitattu 26.10.2018.
- Ympäristöministeriö 2015b: Rauhoitetut lajit. – Internet-sivut, [http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Luonto/Lajit/Rauhoitetut_lajit], viitattu 26.10.2018.

Liite 1. Menetelmäkuvaus

Selvityksen lähtötietoihin kuuluivat seuraavat aineistot:

- Maanmittauslaitoksen kartta-aineistot ja ilmakuvat
- Aiempi selvitys alueelta (Air-Ix ympäristö 2006)
- Hertta-tietokannan tiedot uhanalaisista ja muista huomionarvoisista lajeista (Ympäristöhallinto 2018b)
- Kasviatlas (Lampinen & Lahti 2018)
- Suomen Lajitietokeskuksen (2018) tietokantojen havainnot alueelta ja sen lähiympäristöstä
- Tiedot luonnonsuojelu-, Natura- ja luonnonsuojeluohjelma-alueista, arvokkaista kallioalueista ja kerrostumista sekä pohjavesialueista (Ympäristöhallinto 2018a)

Tietoja on käytetty sekä 1) maastotöiden tukena että 2) raportointivaiheessa luontoarvojen arvioinnissa ja luontoarvoihin kohdistuvien mahdollisten vaikutusten arvioinnissa.

Uhanalaiset ja muut huomionarvoiset lajit on listattu teoksissa Rassi ym, 2001 ja 2010, Ryttäri ym. 2012, Kempainen 2013, Ympäristöministeriö 2014a ja b, Ympäristöministeriö 2015a ja b sekä Suomen ympäristökeskus 2017.

Työssä noudatettiin soveltuvin osin mm. teosten Huttunen & Pahtamaa (2002) ja Söderman (2003) ohjeistuksia ja määrittelyjä huomioitavista luontoarvoista. Lisäksi työn tausta-aineistoina käytettiin seuraavia teoksia: Toivonen & Leivo 1993, Luonnonsuojeluasetus 1997, Luonnonsuojelulaki 1996, Maa- ja metsätalousministeriö 2012, Kempainen 2017 ja Vieraslajiportaali 2018.

FM, kasvibiologi Elina Manninen teki maastotyöt 2.8.2018, jolloin suurin osa putkilokasvilajistosta on havaittavissa. Kevätaspektiin kuuluvat kasvilajit eivät ole elokuussa enää havaittavissa. Selvitysalue kierrettiin jalan kattavasti läpi kasvillisuutta ja elinympäristöjä havainnoiden niin, että mikään osa alueesta ei jäänyt havainnoimatta, ja kaikki potentiaalisesti huomionarvoiset kohteet kartoitettiin. Selvitysalue valokuvattiin. Paikannuksessa käytettiin apuna tarkkuus-GPS-laitetta (Trimble Geo7X). GPS-mittauksille tehtiin jälkikorjaus. Tällöin päästiin korkean peittävän puuston alueella 1–6 metrin tarkkuuteen ja muilla alueilla alle kahden metrin tarkkuuteen.

Alueen kasvillisuus ja kasvilajisto sekä muut ominaispiirteet kirjattiin kaikilta olennaisilta osiltaan maastolomakkeelle. Kasvilajit määritettiin paikan päällä. Määritysoppaana käytettiin Retkeilykasviota (Hämet-Ahti ym. 1998). Putkilokasvien nimistö on Kasviatlaksen (Lampinen & Lahti 2018) mukainen.

Maastotyön aikana havainnoitiin kaikkien eliöryhmien huomionarvoista lajistoa, joista tehdyt havainnot kirjattiin, paikannettiin tarvittaessa GPS-laitteella ja merkittiin kartalle.

Paikkatiedon ja kartta-aineiston käsittely tehtiin ESRI ArcGis-ohjelmistolla; rajauksien tekemisessä ja tulkinnoissa apuna käytettiin tarvittaessa myös ilmakuvatarkastelua (pohjakartat ja ilmakuvat: © Maanmittauslaitos).

Liite 2. Kuvia selvitysalueelta

Kuva 2.1. Selvitysalue on pääosin tasaista sorakenttää.

Kuva 2.2. Komealupiini on alueella hyvin yleinen.

Kuva 2.3. Selvitysalueen reunoilla on jyrkkiä rinteillä, joilla kasvaa nuorta puustoa.

Kuva 2.4. Selvitysalueella on frisbeegolfrata.